

Groeningewachten

👤 Organisatie

Antoon Vrints (2023)

De Groeningewacht was een Vlaamsgezinde jongemannenvereniging, opgericht op 11 juli 1909 en ontbonden bij het einde van de Eerste Wereldoorlog. De organisatie stapte mee in het activisme.

Alternatieve naam

Verbond der Groeningewachten; Groeningewacht;
Jonge Wachten

Oprichting

27 augustus 1916

Oprichting en groei

Groeningewacht was een Vlaamsgezinde jongemannenvereniging, opgericht op 11 juli 1909 te Antwerpen, onder voorzitterschap van George Roose en genoemd naar Groeninge, de locatie bij Kortrijk waar in 1302 de Guldensporenslag plaatsvond.

De vereniging wenste los van alle partijgeest de onderlinge band tussen de ijveraars voor de Vlaamse beweging te versterken, te streven naar Vlaamse rechten, te werken aan de zedelijke, materiële en intellectuele verheffing van het Vlaamse volk en de algemene kennis te verhogen door inlichtingen te verschaffen over de Vlaamse strijd op kunst-, letterkundig en economisch gebied. Na Antwerpen ontstonden in 1910 Groeningewachten te Brussel en Gent. In Gent heette de wacht aanvankelijk Vlaanderen's Voorwacht. In 1912 kreeg ook Mechelen zijn wacht. Voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog waren er uiteindelijk Groeningewachten te Antwerpen en omgeving, Brussel, Gent, Kortrijk, Lier, Luik en Mechelen. De wachten hielden zich vóór 1914 intensief bezig met propaganda voor de vernederlandsing van de universiteit te Gent en met het inrichten van culturele manifestaties als zang- en toneelavonden. De Groeningewachten omvatten een deel van de radicaalste krachten binnen de vooroorlogse Vlaamse beweging: zo klonken er stemmen voor aparte, flamingantische partijvorming.

Eerste Wereldoorlog: collaboratie

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwam het werk van de wachten stil te liggen. Er zaten nogal wat leden in het leger als dienstplichtige of als vrijwilliger. In het najaar van 1914 hervatte de Antwerpse Groeningewacht haar werkzaamheden, voorlopig zonder veel politiek gewicht. Toch zou zij de eerste bestaande flamingantische organisatie van betekenis zijn die in de loop van 1915 achtereenvolgens de godsvrede doorbrak en tot collaboratie overging. August Borms, lid van de Merksemse Groeningewacht, speelde daarbij een sleutelrol. Hij brak eind januari met de godsvrede en richtte midden april 1915 een eigen orgaan op dat stond voor samenwerking met de bezetter: Antwerpen Boven. Orgaan der Groeningewachters van Antwerpen en Omstreken. Tegen 1916 was de wacht onder leiding van Jozef van Wetteren, August Borms, Cyriel Rousseu en Dirk 't Jollijn zonder meer uitgegroeid tot een activistische propagandaorganisatie met de ambitie heel Vlaanderen te bestrijken (activisme). Antwerpen Boven werd in mei 1916 omgedoopt tot Ons Land om ook buiten Antwerpen lezers te trekken. In dezelfde maand gingen in Mechelen onder leiding van Gaston Burssens en te Brussel onder leiding van Hendrik Tanrez en Willem Reinhard de Groeningewachten weer aan het werk.

Op 27 augustus 1916 ontstond dan het overkoepelend Verbond van Groeningewachten met als secretaris Oskar de Smedt en afdelingen te Antwerpen, Berchem, Borgerhout, Brussel, Ekeren, Halle, Hasselt, Hoboken, Lier, Merksem, Tienen, Turnhout en Wetteren. Nadien volgden nog Kortrijk en Brugge.

Ook in Gent kwam de Groeningewacht in mei 1917 weer in actie, dankzij Walter Lampaert. De wacht was al spoedig ingeschakeld in de propaganda-activiteiten van Jan Baptist Wannyns Nationalistische Bond. Conflicten tussen Wannyn en Lampaert brachten een splitsing van de Gentse Groeningewacht teweeg. Wannyn had in zijn Nationalistische Bond een eigen Nationalistische Voorwacht opgericht. Dit aanvaardde Lampaert niet en hij liep met een deel van zijn wachten over naar de Vlaamsch-Nationale Partij van Jules van Roy, waar de Groeningewachten verder werkten als Jonge Wachten.

De Groeningewachten behoorden tot de radicale strekking onder de activisten. Een aantal prominente leden opperden openlijk dat een Duitse opmars kansen bood om Frans-Vlaanderen aan te hechten. Geconfronteerd met het toenemende verzet tegen het activisme, deed August Borms in februari 1918, intussen Gevolmachtigde voor Nationaal Verweer, beroep op de militanten van de Groeningewachten om knokploegen te vormen.

Na de oorlog was het met de Groeningewachten dan ook gedaan. Een poging te Gent in januari 1919 om de wachten weer op te richten, werd snel door de overheid de kop in gedrukt.

Literatuur

- L. Dosfel, *Verzameld Werk*, II-III, 1927-1933.
- A. Faingnaert, *Verraad of zelfverdediging?*, 1933.
- D. Vanacker, *Het activistisch avontuur*, 1991.
- K. van Hoorick, Het activisme te Mechelen, 1914-1918, in: *BTNG*, jg. 24, nr. 3-4 (1993), p. 501-527.
- L. Vandeweyer, Het activisme in Limburg tijdens de Eerste Wereldoorlog, in: *Limburg - Het Oude Land van Loon*, nrs. 2-3 (1997), p. 97-139 en p. 193-230.
- L. Vandeweyer, Etnische zuivering als politiek project in België, in: *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, nr. 5 (1998), nr. 5, p. 43-71.
- A. Vrints, *Bezette stad. Vlaams-nationalistische collaboratie in Antwerpen tijdens de Eerste Wereldoorlog*, 2002.
- L. Wils, *Onverfranst, onverduits? Flamenpolitik, Activisme, Frontbeweging*, 2014.